

juliol-agost

SERRA D'OR

LES MEMÒRIES DE CAMBÓ,
UN MIRALL TRENCAT

Josep Benet

SEMPRE PICASSO

Daniel Giralt-Miracle i Francesc Fontbona

AGELET, POETA ABSENT

Tomàs Garcés

RECORD D'ANTONI COMAS

Josep M. Domingo i Clua, Enric Gallén
i Antònia Tayadella

KLEE, LA PINTURA-MÚSICA

Alexandre Cirici

passar el dia, empènyer l'any

una paradoxa més

Jo no sé si, al llarg de la història, les societats occidentals han passat mai per una etapa que, com l'actual, s'hagi vist tan dominada per l'irracionalisme. Potser caldria remuntar-se al paleolític. Perquè ni tan sols en els moments de major efervescència piadosa les coses no havien arribat als extrems d'avui. Al cap i a la fi, les religions que s'han succeït en aquests paratges han tingut habitualment una sòlida estructura «racional», un cop acceptat l'acte de fe que en constitueix el principi, i totes les nostres teologies hi vénen a certificar-ho. A hores d'ara, la qüestió és diferent. Fins i tot els agnòstics són irracionalistes, encara que sembli impossible. De fet, la nostra gent, els nostres contemporanis, són més «crèduls» que qualssevol dels seus antecessors. Creuen en coses tan diverses com estrambòtiques: doctrines, drogues, electrodomèstics, músiques, horòscops, quiròfans, indiferències —també en això!—, tarots, redemptorismes primaris, mil allucinacions que, «raonables» o no en l'origen, només són assumides com allucinacions, en efecte.

Voldria fer-me entendre. Allò que hauria d'alarmar-nos no és el contingut d'aquests entusiasmes o desentusiasmes a què em refereixo: d'alguns, si més no. És, precisament, l'actitud acrítica que hi predomina: l'abdicació de la crítica, que suposa una renúncia a la raó. I és curiós: això es produeix d'una manera simultània a una tendència bàsica «racionalitzadora» en els mecanismes econòmics i socials. No hi ha dubte que el capitalisme, tal com s'ha desenvolupat fins avui, havia de desembocar en una situació caòtica a força de contradiccions. Però, ben mirat, el capitalisme, i sobretot en les seves últimes encarnacions, ha accentuat la «racionalització» dels seus recursos. Els Grans Precursors, Keynes i Ford, o qui sigui,

no podien imaginar els avantatges de la cibernètica. La ciència, i la tecnologia que en deriva, pertanyen a l'àrea de la «raó»: d'una «raó» que s'autoalimenta de la pròpia substància, i que, finalment, es troba congratulada per un medicament genial, per un artefacte que circula entre planetes, per una modalitat més refinada de giradiscos o de televisors.

Ni Keynes, ni Ford, ni ningú, i menys encara Marx i Engels, subproductes tots ells del mite del «progrés», no ho haurien sabut calcular. El fet és que el «progrés» ha funcionat, i funciona. I el «progrés», d'ençà que se'n parla, és la «indústria». Hi hagué la «primera revolució industrial», la de les màquines de vapor, i la «segona», amb l'electricitat i els carburants, i una «tercera» en marxa. «Tercera» o «quarta»: no importa. I compartides per les zones capitalistes i per les socialistes. Allà on no s'hi arriba és perquè no poden fer-hi més. En realitat, la ciència i la tecnologia són instruments que tant poden servir un propòsit com un altre, i cap «propòsit» no pot negligir-les. La innocència de distingir entre una «ciència burgesa» i una «ciència proletària» («proletària»?) no s'aguantava, i no s'ha aguantat. Sembla mentida que aquestes bestieses hagin pogut tenir audiència. O pitjor: autoritat. La broma d'Ernesto Sábato, quan s'inventà allò de «Genguis-Kant», no pensava en Stalin. Stalin no era un Kant del materialisme dialèctic, però volia ser-ho, i, demés, fou un «Genguis» poderós...

I el cas és que, si vivim, o sobrevivim, els del Primer Món, els del Segon Món i els del Tercer Món —terminologia oblidada— és gràcies a la «racionalització» de la producció. L'home produeix i consumeix des del mateix instant que s'erigeix en home. Quan hem

arribat a la plètorà demogràfica ens aclapara, ¿com nodrir tantes coses, com proporcionar als seus fills una mica de salut, com fer viure una mica de comoditat, de suavitat, el nostre pas sobre la terra? Perquè partir de Caïm, com a mínim, ha procurat corregir els defectes de Creació. ¿No fou Caïm, o un fill de Caïm, l'inventor de la «ciutat»? cordo vagament el Gènesi. L'Allegoria bíblica enunciativa una evidència. El mer fratricidi iniciava el «progrés» el «progrés» consisteix, per dir-ho simplement, a facilitar més «consum» és clar, a fomentar la «producció», sé què n'opinaran els economistes sociòlegs. Però això és això.

Si no hi hagués una cruel «racionalització» de la producció —Keynes i Ford—, no hi hauria aquesta trista elemental possibilitat de viure que tenim al nostre abast. Les aglomeracions urbanes, provocades pel mateix «progrés», ma, creen problemes fabulosos, i hi ha l'alternativa rural: una alternativa decent. D'altra banda, tothom viu amb un repertori de satisfaccions... Som una «societat hedonista». Hedonista? Per ser realista «hedonista», hi caldria una major de racionalitat, de racionalisme, de raó. És una estafa dir que els privilegiats d'Occident —empleats de banca, multituds d'escalafó, «pequeña y diana empresa»—, subalterns, són «hedonistes» perquè fan finals de setmana o tenen un xalet mediocre. Mengen gelats, els líquids que beuen són terribles, i el problema de la libido sempre és un problema. Només es pot un autèntic «hedonista» si s'és ric, ric. I encara tindran el drama de dir al metge: al dentista, poso cas... ¿Com prescindir de les ibèries mentrestant?... Ho hauríem de xionar. Dic jo. — JOAN FUSTER.